

INCIPIT LIBER JUDITH.

[*Cap. I.*] Arphaxad itaque rex Medorum subjuga-
verat multas gentes imperio suo, et ipse ædificavit
civitatem potentissimam, quam appellavit Ecbatanis,
ex lapidibus quadratis et sectis: fecit muros ejus in
a latitudinem cubitorum septuaginta, et in altitudi-
nem cubitorum triginta, turræ vero ejus posuit in
altitudinem cubitorum centum. Per quadrum vero
earum, latus utrumque vicenorum pedum spatio
tendebatur [*Al.* tenebatur], posuitque portas ejus in
altitudinem turrium: et gloriabatur quasi potens in
potentia exercitus sui, et in gloria quadrigarum
suarum.

Anno igitur duodecimo regni sui, Nabuchodonosor
rex Assyriorum, qui regnabat in Ninive civitate ma-
gna, pugnavit contra Arphaxad, et obtinuit eum in
campo magno, qui appellatur Ragau, circa Euphra-
tea, et Tigrin, et b Jadason, in campo Erioch regis
Elicorum. Tunc exaltatum est regnum Nabuchodo-
nosor, et cor ejus elevatum est, et misit ad omnes
qui habitabant in Cilicia, et Damasco, et Libano, et
ad gentes, quæ sunt in Carmello, et Cedar, et inha-
bitantes Galilæam in campo magno Esdrelon, et ad
omnes qui erant in Samaria, et trans flumen Jorda-
nem usque ad Jerusalem, et omnem terram Jesse,
quousque perveniatur ad c terminos Æthiopiæ. Ad
hos omnes misit nuntios Nabuchodonosor rex Assy-
riorum: qui omnes uno animo contradixerunt, et
remiserunt eos vacuos, et sine honore abjecerunt.
Tunc indignatus Nabuchodonosor rex adversus
omnem terram illam, juravit per thronum et re-
gnum suum, quod defenderet se de omnibus d re-
gionibus his.

[*Cap. II.*] Anno tertio decimo Nabuchodonosor
regis, vicesima et secunda die mensis primi, factum
est verbum in domo Nabuchodonosor regis Assyrio-
rum ut defenderet se. Vocavitque omnes majores
nata, omnesque duces et bellatores suos, et habuit
cum eis mysterium consilii sui. Dixitque cogitatio-
nem suam in eo esse, ut omnem terram suo subju-
garet imperio. Quod dictum cum placuisset omnibus,
vocavit Nabuchodonosor rex Holofernem principem
militiæ suæ, et dixit ei: Egredere adversus omne
regnum Occidentis, et contra eos præcipue, qui con-
temperunt imperium meum. Non parcat oculus tuus

A ulli regno, omnemque urbem munitam subjugabis
mihi.

Tunc Holofernes vocavit duces, et magistratus
virtutis Assyriorum: et dinumeravit viros in expe-
ditionem, sicut præcepit ei rex, centum viginti millia
peditum pugnatorum, et e equitum sagittariorum duo-
decim millia. Omnemque expeditionem suam fecit
præire in multitudine innumerabilium camelorum,
cum his qui [*Al.* quæ] exercitibus sufficerent copiose,
boum quoque armenta gregesque ovium, quorum
non erat numerus. Frumentum ex omni Syria in
transitu suo parari constituit. Aurum vero et argen-
tum, de domo regis assumpsit multum nimis. Et
profectus est ipse, et omnis exercitus, cum quadri-
gis, et equitibus, et sagittariis qui cooperuerunt
B faciem terræ, sicut locustæ. Cumque pertransisset
fines Assyriorum, venit ad magnos montes Ange,
qui sunt a sinistro Ciliciæ, ascenditque omnia ca-
stella eorum, et obtinuit omnem munitionem. Ef-
fregit autem civitatem opinatissimam Melothi, præ-
davitque omnes filios Tharsis, et filios Ismael [*Al.*
Israel], qui erant contra faciem deserti, et f ad
austrum terræ Cellon. Et transivit Euphratem, et
venit in Mesopotamiam: et fregit omnes civitates
excelsas, quæ erant ibi, a torrente Mambre usque-
quo perveniatur ad mare: et occupavit terminos
ejus, a Cilicia usque ad fines Japheth, qui sunt ad
austrum. Abduxitque omnes filios Madian, et præ-
davit omnem locupletationem eorum, omnesque
resistentes sibi occidit in ore gladii. Et post hæc de-
C scendit in campos Damasci in diebus messis, et suc-
cendit omnia sata, omnesque arbores et vineas fecit
e incendi: et cecidit timor illius super omnes inha-
bitantes terram.

[*Cap. III.*] Tunc miserunt legatos suos, universa-
rum urbium ac provinciarum reges ac principes,
Syriæ scilicet Mesopotamiæ, et Syriæ Sobal [*Al.*
Syrus Sobal], et Libyæ atque Ciliciæ, qui venien-
tes ad Holofernem, dixerunt: Desinat indignatio
tua circa nos: melius est enim ut viventes servia-
mus Nabuchodonosor regi magno, et subditi simus
tibi, quam morientes cum interitu nostro ipsi servi-
tutis nostræ damna patiamur. Omnis civitas nostra,
omnisque possessio, omnes montes, et colles, et

* Hic altitudinem pro latitudine, et mox vicissim D
latitudinem pro altitudine Regiæ ms. præfert. Paulo
post vitiose legebatur vicinorum, pro vicenorum.

b Pro Jadason legit Regiæ ms. Ydason.

c Palatinus ms., ad montes, pro ad terminos.

d Nostri mss. pari consensu, de omnibus tantum,
nec addunt voces regionibus his. Paulo superius unus
Regiæ pro adversus omnem terram, legit ad omnem

terram.

e Cod. Palatin., et equites sagittarios, qui et paulo
post voce innumerabilium prætermissa, in multitudine
camelorum legit.

f Ms. Regiæ, ad Austrum terram et Caleon: Pa-
latinus, et Austrum terræ et Celeon.

g In Palatino ms., fecit incendi, pro incendi.

campi, et armenta boum, gregesque ovium, et caprarum, equorumque et camelorum et universæ facultates nostræ, atque familiæ, in conspectu tuo sunt: sint omnia ^a nostra sub lege tua. Nos et filii nostri, servi tui sumus. Veni nobis pacificus dominus, et utere servitio nostro, sicut placuerit tibi.

Tunc descendit de montibus cum equitibus in virtute magna, et obtinuit omnem civitatem, et omnem inhabitantem terram. De universis autem urbibus assumpsit sibi auxiliarios viros fortes, et electos ad bellum. Tantusque metus provinciis illis incubuit, ut universarum urbium habitatores principes, et honoratisimul cum populis exirent obviam venienti, excipientes eum cum coronis et lampadibus, ducentes choros in tympanis et ^b tibiis. Nec ista tamen facientes, ferocitatem ejus pectoris mitigare potuerunt: nam et civitates eorum destruxit, et lucos eorum excidit. Præcepit enim illi Nabuchodonosor rex, ut omnes deos terræ exterminaret, videlicet ut ipse solus diceretur Deus ab his nationibus, quæ potuissent Holofernus potentia subjugari. Pertransiens autem Syriam Sobal, et omnem Apameam, omnemque Mesopotamiam, venit ad Idumæos in terram Gabaa, accepitque civitates eorum, et sedit ibi per triginta dies, in quibus diebus adunari præcepit universum exercitum virtutis suæ.

[Cap. IV.] Tunc audientes hæc filii Israel, qui habitabant in terra Juda, timuerunt valde a facie ejus. Tremor et horror invasit sensus eorum, ne hoc faceret Jerusalem et templo Domini, quod fecerat cæteris civitatibus et templis earum. Et miserunt in omnem Samariam per circuitum usque Jericho et præoccupaverunt omnes vertices montium: et muris circumdederunt vicus suos, et congregaverunt frumenta in præparationem pugne.

Sacerdos etiam Eliacim scripsit ad universos qui erant contra Eadrelon, quæ est contra faciem campi magni juxta Dothain, et universos, per quos via transitus esse poterat, ut obtinerent ascensus montium, per quos via esse poterat ad Jerusalem, et illic custodirent ubi angustum iter esse poterat inter montes.

Et fecerunt filii Israel, secundum quod constituerat eis sacerdos Domini Eliacim. Et clamavit omnis populus ad Dominum instantia magna, et humiliaverunt animas suas in jejuniis, ^c et orationibus, ipsi et mulieres eorum. Et induerunt se sacerdotes ciliciis, et infantes prostraverunt contra faciem templi Domini, et altare Domini operuerunt cilicio, et clamaverunt ad Dominum ^d Deum Israel unanimiter, ne darentur in prædam infantes eorum, et uxores eorum in divisionem, et civitates eorum in exterminium, et sancta eorum in ^e pollutionem, et fierent opprobrium gentibus.

^a Idem ms. tacet pronomen *nostra*: tum legit, *Nos jam et filii, etc.*

^b Voculas et tibiis idem ms. omittit.

^c Rursum tacet idem ms. voces et orationibus.

^d Hic quoque verba, *Deum Israel*, idem ms. non agnoscit.

Tunc Eliacim, sacerdos Domini magnus, circumivit omnem Israel, allocutusque est eos, dicens: Scitote quoniam exaudiet Dominus preces vestras, si manentes permanseritis in jejuniis et orationibus in conspectu Domini. Memores estote Moysi servi Domini, qui Amalec confidentem in virtute sua, et in potentia sua, et in ^f exercitu suo, et [Al. add. in] clypeis suis, et in curribus suis, et in equitibus suis, non ferro pugnando, sed precibus sanctis orando, deiecit: sic erunt universi hostes Israel: si perseveraveritis in hoc opere, quod coepistis.

Ad hanc igitur exhortationem ejus deprecantes Dominum, permanebant in conspectu Domini, ita ut etiam hi, qui offerebant Domino holocausta, præcincti ciliciis offerrent sacrificia Domino, et cratæ cinis super capita eorum. Et ex toto corde suo omnes orabant Deum, ut visitaret populum suum Israel.

[Cap. V.] Nuntiatumque est Holoferni principis militiæ Assyriorum, quod filii Israel præpararent se ad resistendum, ac montium itinera conclusissent, et furore nimio exarsit in iracundia magna, vocavitque omnes principes Moab et duces Ammon, et dixit eis: Dicite mihi, quis sit populus iste, qui montana obsidet: aut quæ, et quales, et quantæ sint civitates eorum: quæ etiam sit virtus eorum, aut quæ sit multitudo eorum: vel quis rex militiæ illorum: et quare præ omnibus, qui habitant in oriente, isti contempserunt nos, et non exierunt obviam nobis, ut susciperent nos cum pace.

Tunc Achior dux omnium filiorum Ammon respondens, ait: Si digneris audire, domine mi, dicam veritatem in conspectu tuo, de populo isto qui in montanis habitat, et non egredietur verbum falsum ex ore meo. Populus iste ex progenie Chaldæorum est: hic primum in Mesopotamia habitavit, quoniam noluerunt sequi deos patrum suorum, qui erant in terra Chaldæorum. Deserentes itaque caeremonias patrum suorum, quæ in multitudine deorum erant, unum Deum cœli coluerunt, qui et præcepit eis, ut exirent inde, et habitarent in Charan. Cumque operuisset omnem terram fames, descenderunt in Ægyptum, illicque per quadringentos annos multiplicati sunt, ut dinumerari eorum non posset exercitus. Cumque gravaret eos rex Ægypti, atque in edificationibus urbium suarum in luto et latere subjugasset eos, clamaverunt ad Dominum suum, et percussit totam terram Ægypti plagis variis. Cumque eiecissent eos Ægyptii a se, et resasset plaga ab eis, et iterum eos vellent capere, et ad suum servitium revocare, fugientibus his Deus cœli mare aperuit, ita ut hinc inde aquæ quasi murus solidarentur, et isti pede sicco fundum maris perambulando transirent. In quo loco dum innumerabilis

^e Istud isocolon, et *fierent opprobrium gentibus*, in nullo e nostris mss. invenitur. Palatinus tantum habet plurimum numero, in *pollutionibus*.

^f Regiæ ms. tacet hoc alterum comma, et in *exercitu suo*.

exercitus Ægyptiorum eos persequeretur, ita aquis comperitus est, ut non remaneret vel unus, qui factum posteris nuntiaret. ^a Egressi vero mare Rubrum, deserta Sina montis occupaverunt, in quibus nunquam homo habitare potuit, vel filius hominis requievit. Illic fontes amari obdulcati sunt eis ad bibendam, et per annos quadraginta annonam de caelo consecuti sunt. Ubicumque ingressi sunt sine arcu et sagitta, et absque scuto et gladio, Deus eorum pugnavit pro eis et vicit. Et non fuit qui insultaret populo isti, nisi quando recessit a ^b cultu Domini Dei sui. Quotiescumque autem præter ipsum Deum suum, alterum coluerunt, dati sunt in prædani, et in gladium, et in opprobrium. Quotiescumque autem pœnituerunt se recessisse a cultura Dei sui, dedit eis Deus cœli virtutem resistendi. Denique Chananeum regem, et Jebusæum, et Pherezæum, et Hettæum, et Hevæum, et Amorrhæum, et omnes potentes in Esebœn prostraverunt, et terras eorum, et civitates eorum ipsi possederunt: et usquedum non peccarent in conspectu Dei sui, erant cum illis bona: Deus enim illorum odit iniquitatem. Nam et ante hos annos, cum recessissent a via, quam dederat illis Deus, ut ambularent in ea, exterminati sunt præliis a multis nationibus, et plurimi eorum captivi abducti sunt in terram non suam. Nuper autem reversi ad Dominum Deum suum, ex dispersione, qua dispersi fuerant, adunati sunt, et ascenderunt montana hæc omnia, et iterum possident Jerusalem, ubi sunt sancta eorum. Nunc ergo, mi domine, perquire si est aliqua iniquitas eorum in conspectu Dei eorum: ascendamus ad illos, quoniam tradens tradet illos Deus eorum tibi, et subjugati erunt sub iugo potentiae tuæ. Si vero non est offensio populi hujus coram Deo suo, non poterimus resistere illis: quoniam Deus eorum defendet illos: et erimus in opprobrium universæ terræ.

Et factum est, cum cessasset loqui Achior verba hæc, irati sunt omnes magnates Holofernis, et cogitabant interficere eum, dicentes ad ^c alterutrum: Quis est iste, qui filios Israel posse dicat resistere regi Nabuchodonosor, et exercitibus ejus, homines inermes, et sine virtute, et sine peritia artis pugnae? Ut ergo agnoscat Achior quoniam fallit nos, ascendamus in montana: et cum capti fuerint potentes eorum, cum eisdem gladio transverberabitur: ut sciat omnis gens [*Al. sciant omnes gentes*], quoniam Nabuchodonosor deus terræ est, et præter ipsum alius non est.

[*Cap. VI.*] Factum est autem cum cessassent loqui, indignatus Holofernes vehementer, dixit ad Achior: Quoniam prophetasti ^d nobis dicens, quod gens Israel defendatur a Deo suo, ut ostendam tibi quo-

^a In Palatino ms., *Egressus etiam mare*: et mox, *ocurrerunt*, pro *occupaverunt*.

^b Pro *cultu*, præferunt duo nostri mss. *cultura*: Palatin. præterea subsequens *Domini* nomen tacet.

^c Codex Regiæ, *dicentes alter ad alterum, quis*, etc.

niam non est Deus, nisi Nabuchodonosor: cum percusserimus eos omnes, sicut hominem unum, tunc et ipse cum illis Assyriorum gladio interibis, et omnia Israel tecum perditione disperiet: et probabis quoniam Nabuchodonosor dominus sit universæ terræ: tuncque gladius militiae meæ transiet per latera tua, et confixus cades inter vulneratos Israel, et non respirabis ultra, donec extermineris cum illis. Porro autem si prophetiam tuam veram existimas, non concidat vultus tuus, et pallor, qui faciem tuam obtinet [*Al. obtinuit*], abscedat a te, si verba mea hæc putas impleri non posse. Ut autem noveris quia simul cum illis hæc experieris, ecce ex hac hora illorum populo sociaberis, ut, dum dignas mei gladii pœnas exceperint, ipse simul ultioni subiaceas.

Tunc Holofernes præcepit servis suis ut comprehenderent Achior, et perducerent eum in Bethuliam, et traderent eum in manus filiorum Israel. Et accipientes eum servi Holofernis, profecti sunt per campestria: sed cum appropinquassent ad montana, exierunt contra eos fundibularii. Illi autem divergentes a latere montis, ligaverunt Achior ad arborem manibus et pedibus, et sic vinctum ^e restibus dimiserunt eum, et reversi sunt ad dominum suum.

Porro filii Israel descendentes de Bethulia, venerunt ad eum: quem solventes duxerunt ad Bethuliam, atque in medium populi illum statuentes, percunctati sunt quid rerum esset, quod illum vinctum Assyrii reliquissent. In diebus illis erant illic principes, Ozias filius Micha de tribu Simeon, et Charmi, qui et Gothoniel. In medio itaque seniorum, et in conspectu omnium, Achior dixit omnia quæ locutus ipse fuerat ab Holoferne interrogatus: qualiter populus Holofernis voluisset propter hoc verbum interficere eum, et quemadmodum ipse Holofernes iratus jusserit eum Israelitis hac de causa tradi: ut, dum vicerit filios Israel, tunc et ipsum Achior diversis jubeat interire supplicii, propter hoc quod dixisset: Deus cœli defensor eorum est. Cumque Achior universa hæc exposuisset, omnis populus cecidit in faciem, adorantes Dominum, et communi lamentatione et fletu unanimes preces suas Domino effuderunt, dicentes: Domine Deus cœli et terræ, et intuere superbiam eorum, et respice ad nostram humilitatem, et faciem sanctorum tuorum attende, et ostende quoniam non derelinquis præsumentes de te: et præsumentes de se, et de sua virtute gloriantes, humilias. Finito itaque fletu, et per totam diem oratione populorum completa, consolati sunt Achior, dicentes: Deus patrum nostrorum, cujus tu virtutem prædicasti, ipse tibi hanc dabit vicissitudinem, ut eorum magis tu interitum videas. Cum vero Dominus Deus noster dederit hanc libertatem servis suis, sit et tecum Deus in medio nostri: ^f ut sicut placuerit

^d Interferit Palatin. in voculam, *prophetasti in nobis*.

^e Uterque noster ms., *vinctum de restibus dimiserunt*, vel *demiserunt*.

^f Illic Palatin. ms. ut voculam, mox et *nobiscum* prætermittit.

tibi, ita cum tuis omnibus converseris nobiscum. **A** non est qui adjuvet, cum prosternamur ante oculos eorum in siti et perditione magna. Et nunc congregate universos qui in civitate sunt, ut sponte tradamus nos omnes populo Holofernis. Melius est enim ut captivi benedicamus Dominum, viventes, quam moriamur, et simus opprobriam omni carni, cum viderimus uxores nostras, et infantes nostros, mori ante oculos nostros. Contestamur hodie cælum et terram, et Deum patrum nostrorum, qui ulciscitur nos secundum peccata nostra, ut jam tradatis civitatem in manu militiæ Holofernis, et sit finis noster brevis in ore gladii, qui longior efficitur in ariditate sitis. Et cum hæc dixissent, factus est fletus et ululatus magnus in ecclesia ab omnibus, et per multas horas una voce clamaverunt ad Deum, dicentes:

[Cap. VII.] Holofernes autem altera die præcepit exercitibus suis, ut ascenderent contra Bethuliam. Erant autem pedites bellatorum centum viginti millia, et equites viginti duo millia, præter præparationes virorum illorum, quos occupaverat captivitas, et abducti fuerant de provinciis et urbibus universæ juventutis. Omnes paraverunt se pariter ad pugnam contra filios Israel, et venerunt per crepidinem montis usque ad apicem, qui respicit super **B** Dothain, a loco qui dicitur ^a Bolma, usque ad Chelmon qui est contra Esdrelon.

Filii autem Israel ut viderunt multitudinem illorum, prostraverunt se super terram, mittentes cinerem super capita sua, unanimes orantes, ut Deus Israel misericordiam suam ostenderet super populum suum. Et assumentes arma sua bellica, sederunt per loca, quæ ad angusti itineris tramitem dirigunt inter montosa [Al. montuosa], et erant custodientes ea tota die ac nocte.

Porro Holofernes, dum circuit per gyrum, reperit quod fons, qui influebat, aquæ ductum illorum a parte australi extra civitatem dirigeret: et incidi præcepit aquæ ductum illorum. Erant tamen non longe a muris fontes, ex quibus furim videbantur **C** haurire aquam, ad refocillandum potius quam ad potandum.

Sed filii Ammon et Moab accesserunt ad Holofernem, dicentes: Filii Israel, non in lancea nec in sagitta confidunt, sed montes defendunt illos, et **D** muniant illos colles in præcipitio constituti. Ut ergo sine congressione pugne possis superare eos, pone custodes fontium, ut non hauriant ^e aquam ex eis, et sine gladio interficies eos, vel certe fatigati tradent civitatem suam, quam putant in montibus positam superari non posse. Et placuerunt verba hæc coram Holoferne, et coram satellitibus ejus, et constituit per gyrum centenarios per singulos fontes. Cumque ista custodia per dies viginti fuisset expleta, defecerunt cisternæ, et collectiones aquarum, omnibus habitantibus Bethuliam [Al. inhabitantibus in Bethulia], ita ut non essent intra civitatem unde satiarentur vel una die, quoniam ad mensuram dabatur populis aqua quotidie.

Tunc ad Oziam congregati omnes viri, feminæque, juvenes et parvuli, omnes simul una voce dixerunt: Judicet Deus inter nos et te, quoniam fecisti in nos mala, nolens loqui pacifice cum Assyriis, et propter hoc vendidit nos Deus in manibus eorum. Et ideo

Peccavimus cum patribus nostris, injuste egimus, iniquitatem fecimus. Tu, quia pius es, miserere nostri, aut in tuo flagello vindica iniquitates nostras, et noli tradere ^d confidentes te, populo qui ignorat te, ut non dicant inter gentes: Ubi est Deus eorum? Et cum fatigati his clamoribus, et his fletibus lassati siluissent, exurgens Ozias infusus lacrymis, dixit: Æquo animo estote, fratres, et hos quinque dies expectemus a Domino misericordiam. Forsitan enim indignationem suam miscindet, et dabit gloriam nomini suo. Si autem transactis quinque diebus non venerit adjutorium, faciemus hæc verba, quæ locuti estis.

[Cap. VIII.] Et factum est, cum audisset hæc verba Judith vidua, quæ erat filia Merari, filii Idox, filii Joseph, filii Ozias, filii Elai, filii Jamar, filii Gedeon, filii Raphaim, filii Achitob, filii Melchias, filii Enan, filii Nathania, filii Salathiel, filii Simeon, filii Ruben: et vir ejus Manasses, qui mortuus est in diebus messis hordeaceæ: instabat enim super alligantes manipulos in campo, et venit æstus super caput ejus, et mortuus est in Bethulia civitate sua, et sepultus est illic cum patribus suis. Erat autem Judith relicta ejus vidua jam annis tribus, et mensibus sex. Et in superioribus domus suæ fecit sibi secretum cubiculum, in quo cum puellis suis clausa morabatur, et habens super lumbos suos cilicium, jejunabat omnibus diebus vitæ suæ, præter sabbata, et neomenias et festa domus Israel. Erat autem elegantis aspectu nimis, cui vir suus reliquerat divitias multas, et familiam copiosam, ac possessiones **D** armenti boum et gregibus ovium plenas. Et erat hæc in ^e omnibus famosissima, quoniam timebat Dominum valde, nec erat qui loqueretur de illa verbum malum.

Hæc itaque cum audisset, quoniam Ozias promississet quod transacto quinto die traderet civitatem: misit ad presbyteros Chabri et Charmi. Et venerunt ad illam, et dixit illis: quod est hoc verbum, in quo censentis Ozias, ut tradat civitatem Assyrii, si intra quinque dies non venerit vobis adjutorium? Et qui

^a In nostris mss, et vulgatis libris, *Belma* dicitur.

^b Reperit Palatin. ms. *defendunt illos et colles, pro muniant, etc.*

^c Idem ms., *hauriant ex eis, sine intermedia voce,*

aquam.

^d Rursus idem ms., *confidentes in te.*

^e Duo ms., *in eo omnibus formosissima, quoniam, etc., quæ contemnenda ipsa quoque lectio non est.*

estis vos, qui tentatis Dominum? Non est iste sermo, qui misericordiam ^a provocet, sed potius qui iram excitet, et furorem accendat. Postuistis vos tempus miserationis Domini, et in arbitrium vestrum, diem constituistis ei. Sed quia patiens Dominus est, in hoc ipso pœniteamus, et indulgentiam ejus fusis lacrymis postulemus: non enim quasi homo, sic Deus comminabitur, neque sicut filius hominis ad iracundiam inflammabitur. Et ideo humiliemus illi animas nostras, et in spiritu constituti humiliato, servientes illi, dicamus flentes Domino, ut secundum voluntatem suam sic faciat nobiscum misericordiam suam: ut sicut conturbatum est cor nostrum in superbia eorum, ita etiam de nostra humilitate gloriemur: quoniam non sumus seculi peccata patrum nostrorum, qui dereliquerunt Deum suum, et adoraverunt deos alienos, pro quo scelere dati sunt in gladium, et in rapinam, et in confusionem inimicis suis: nos autem alterum Deum nescimus præter ipsum: expectemus humiles consolationem ejus, et acquiritur sanguinem nostrum de afflictionibus inimicorum nostrorum, et humiliabit omnes gentes, quæcumque insurgunt contra nos, et faciet illas sine honore Dominus Deus noster. Et nunc, fratres, quoniam vos estis presbyteri in populo Dei, et ex vobis pendet anima illorum, ad eloquium vestrum corda eorum erigite, ut memores sint, quia tentati sunt patres nostri, ut probarentur, si vere colerent Deum suum. Memores esse debent, quomodo pater noster Abraham tentatus est, et per multas tribulationes probatus, Dei amicus effectus est. Sic Isaac, sic Jacob, sic Moses, et omnes qui placuerunt Deo, per multas tribulationes transierunt fideles. Illi autem, qui tentationes non susceperunt cum timore Domini, et impatientiam suam et improprium murmurationis suæ contra Dominum protulerunt, exterminati sunt ab exterminatore, et a serpentibus perierunt. Et nos ergo non ulciscamur nos pro his quæ patimur, sed reputantes peccatis nostris hæc ipsa supplicia minora esse, flagella Domini, quibus quasi servi corripimur, ad emendationem, et non ad perditionem nostram evenisse credamus.

Et dixerunt illi Ozias, et presbyteri: Omnia quæ locuta es, vera sunt, et non est in sermonibus tuis ulla reprehensio. Nunc ergo ora pro nobis, quoniam mulier sancta es, et timens Deum. Et dixit illis Judith: Sicut quod potui loqui, dei esse cognoscitis: ita quod facere disposui, probate si ex Deo est et orate, ut firmum faciat Deus consilium meum. Stabitis vos ad portam nocte ista, et ego exeam cum abra mea: et orate, ut sicut dixistis, in diebus quinque respiciat Dominus populum suum Israel. Vos autem nolo ut scrutemini actum meum, et usquedum renuntiem vobis, nihil aliud fiat, nisi oratio pro me ad Dominum Deum nostrum. Et dixit ad eam Ozias princeps ^b Juda: Vade in pace,

A et Dominus sit tecum in ultionem inimicorum nostrorum. Et revertentes abierunt.

[Cap. IX.] Quibus ^c abscedentibus, Judith ingressa est oratorium suum: et induens se cilicio, posuit cinerem super caput suum: et prosternens se Domino, clamabat ad Dominum, dicens: Domine Deus patris mei Simeon, qui dedisti illi gladium in defensionem alienigenarum, qui violatores exstiterunt in coinquinatione sua, et denudaverunt femur virginis in confusionem: et dedisti mulieres illorum in prædam, et filias illorum in captivitatem; et omnem prædam in divisionem servis tuis, qui zelaverunt zelum tuum: subveni, quæso te, Domine Deus meus, mihi viduæ. Tu enim fecisti priora, et illa post illa cogitasti: et hoc factum est quod ipse voluisti. Omnes enim viæ tuæ paratæ sunt, et tua judicia in tua providentia posuisti. Respice castra Assyriorum nunc, sicut tunc castra Ægyptiorum videre dignatus es, quando post servos tuos armati currebant, confidentes in quadrigis, et in equitatu suo, et in multitudine bellatorum. Sed aspexisti super castra eorum, et tenebræ fatigaverunt eos. Tenuit pedes eorum abyssus, et aquæ operuerunt eos. Sic flant et isti, Domine, qui confidunt in multitudine sua, et in curribus suis, et in contis, ^d et in scutis, et in sagittis suis, et in lanceis gloriantur, et nesciunt, quia tu ipse es Deus noster, qui conteris bella ab initio, et Dominus nomen est tibi. Erige brachium tuum sicut ab initio, et allide virtutem illorum in virtute tua: cadat virtus eorum in iracundia tua, qui promittunt se violare sancta tua, et polluere tabernaculum ^e nominis tui, et dejicere gradat suo cornu altaris tui. Fac, Domine, ut gladio proprio ejus superbia amputetur: capiatur laqueo oculorum suorum in me, et percuties eum ex labiis charitatis meæ. Da mihi in animo constantiam, ut contempnam illum; et virtutem, ut evertam illum. Erit enim hoc memoriale nominis tui, cum manus femine dejecerit eum. Non enim in multitudine est virtus tua, Domine, neque in equorum viribus voluntas tua est, nec superbi ab initio placuerunt tibi: sed humillum et mansuetorum semper tibi placuit deprecatio. Deus cœlorum, creator aquarum, et Dominus totius creaturæ, exaudi me miseram deprecantem, et de tua misericordia præsentem. Memento, Domine, testamenti tui, et da verbum in ore meo, et in corde meo consilium corrobora, ut domus tua in sanctificatione tua permaneat: et omnes gentes agnoscant, quia tu es Deus, et non est alius præter te.

[Cap. X.] Factum est autem, cum cessasset clamare ad Dominum, surrexit de loco in quo jacuerat prostrata ad Dominum. Vocavitque abram suam, et descendens in domum suam, abstulit a se cilicium, et exiit se vestimentis viduitatis suæ, et lavit corpus suum, et unxit se ^f myro optimo, et discrimi-

^a Palatin. ms., qui misericordiam producet.

^b In eodem, princeps Judæ, hic dicitur.

^c Duo ms., Quibus ascendentibus, etc.

^d Verba, et in scutis, in nullo e nostris mss. sunt.

^e Palat. ms., tabernaculum honoris tui, pro nominis.

^f Unum hoc est iis verbis, quæ cum Græcæ originis sint, doctos homines in eam suspicionem adduxerunt, ut putarint Versionem istam Latinam, non ex

navi crinem capitis sui, et imposuit mitram super caput suum et induit se vestimentis jucunditatis suæ, induitque sandalia pedibus suis; assumpsitque dextraliola, et a lilia, et inaures, et annulos, et omnibus ornamentis suis ornavit se. Cui etiam Dominus contulit splendorem, quoniam omnis ista compositio, non ex libidine, sed ex virtute pendebat: et ideo Dominus hanc in illam pulchritudinem ampliavit, ut incomparabili decore omnium oculis appareret. Imposuit itaque abrae suæ ascoperam vini, et vas olei, et polentam, et palathas, et panes, et caseum, et profecta est.

Cumque venissent ad portam civitatis, invenerunt expectantem Oziam et presbyteros civitatis. Qui cum vidissent eam, stupentes mirati sunt nimis pulchritudinem ejus. Nihil tamen interrogantes eam, dimiserunt transire, dicentes: Deus patrum nostrorum det tibi gratiam, et omne consilium tui cordis sua virtute corroboret, ut glorietur super te Jerusalem, et sit nomen tuum in numero sanctorum et justorum. Et dixerunt hi qui illic erant omnes una voce: Fiat, fiat. Judith vero orans Dominum, transivit per portas et ipsa et abra ejus.

Factum est autem, cum descenderet montem, circa ortum diei, occurrerunt ei exploratores Assyriorum, et tenuerunt eam, dicentes: Unde venis? aut quo vadis? Quæ respondit: Filia sum Hebræorum, ideo ego fugia facie eorum, quoniam futurum agnovi, quod dentur vobis in deprædationem, pro eo quod contemneris vos, noluerunt ultro tradere seipsos, ut invenirent misericordiam in conspectu vestro. Hac de causa cogitavi mecum dicens: Vadam ad faciem principis Holofernus, ut indicem illi secreta istorum, et ostendam illi quo aditu possit obtinere eos, ita ut non cadat vir unus de exercitu ejus.

Et cum audissent viri illi verba ejus, considerabant faciem ejus, et erat in oculis eorum stupor, quoniam pulchritudinem ejus mirabantur nimis. Et dixerunt ad eam: Conservasti animam tuam, eo quod tale reperisti consilium, ut descenderes ad dominum nostrum. Hoc autem scias, quoniam cum steteris in conspectu ejus, bene tibi faciet, et eris gratissima in corde ejus. Duxeruntque illam ad tabernaculum Holofernus, annuntiantes eam.

Cumque intrasset ante faciem ejus, statim captus

est in suis oculis Holofernus. Dixeruntque ad eum satellites ejus: Quis contemnat populum Hebræorum, qui tam decoras mulieres habet, ut non pro his merito pugnare contra eos debeamus?

Videns itaque Judith Holofernem sedentem in conopeo, quod erat ex purpura, et auro, et smaragdo, et lapidibus pretiosis intextum: et cum in faciem ejus intendisset, adoravit eum, prosternens se super terram. Et elevaverunt eam servi Holofernus, jubente domino suo.

[Cap. XI.] Tunc Holofernus dixit ei: Æquo animo esto, et noli pavere in corde tuo: quoniam ego numquam nocui viro, qui voluit servire Nabuchodonosor regi. Populus autem tuus, si non contempsisset me, non levasset lanceam meam super eam. Nunc autem dic mihi, qua ex causa recessisti ab illis, et placuit tibi ut venires ad nos?

Et dixit illi Judith: Sume verba ancillæ tuæ, quoniam si secutus fueris verba ancillæ tuæ, perfectam rem faciet Dominus tecum. Vivit enim Nabuchodonosor rex terræ, et vivit virtus ejus, quæ est in te ad correctionem omnium animarum errantium: quoniam non solum homines serviunt illi per te, sed et bestię agri obtemperant illi. Nuntiatum enim animi tui industria universis gentibus, et indicatum est omni sæculo, quoniam tu solus bonus et potes es in omni regno ejus, et disciplina tua omnibus provinciis prædicatur. Nec hoc laet, quod locustis est Achior; nec illud ignoratur, quod ei jussus evenire. Constat enim, Deum nostrum sic peccatis offensum, ut mandaverit per prophetas suos ad populum, quod tradat eum pro peccatis suis. Et quoniam sciunt se offendisse Deum suum filii Israël, tremor tuus super ipsos est. Insuper etiam famis invasit eos, et ab ariditate aquæ jam inter mortuos computantur. Denique hoc ordinant, ut interficiant pecora sua, et bibant sanguinem eorum: et sancti Domini Dei sui, quæ præcepit Deus non contingi, in frumento, vino, et oleo, hæc cogitaverunt impendere, et volunt consumere quæ nec manibus deberent contingere: ergo quoniam hæc faciunt, certum est quod in perditionem dabuntur. Quod ego ancilla tua cognosceens, fugi ab illis, et misit me Dominus hæc ipsa nuntiare tibi. Ego enim ancilla tua Deum colo, etiam nunc apud te: et exiit ancilla tua, et

Chaldæo archetypo, sed ex Græca translatione derivatam. Ejusmodi est quod subsequitur *mitræ* nomen, et alia inferiori, quibus non videtur usurum fuisse interpretem, nisi Græci exemplaris propositi phrasis suggestisset. Hinc porro Hieronymi hanc non esse arguunt, quippe quæ non ex Chaldæo desumpta sit, sed ex Græco. Verum quis neget, hæc ipsa verba veteris interpretationis, utpote quæ satis perspicua et vulgo recepta, potuisse Hieronymum retinere ea ipsa de causa, quam ipsemet in prologis sæpe ingerit, ne scilicet videretur a recepta bona lectione longius abudere. Ad hæc cum suo ipse sensu, non ex alio transferens, scripsit, hæc ipsa verba, eodemque plane intellectu usurpavit. Sic in Prologo Galeato, *Vos quæ Domini discumbentis pretiosissimo fidei myro unguis caput.* Et epist. 58, ad Marcellam: *Crines ancillæ disponebant, et mitellis crispantibus vertex arc-*

tabatur innocuis.

^a Yisum est doctis criticis, mendum hoc esse pro voce *pselia*, quod vocabulum, quod Græci textus est, ψελια, id est *armillas*, ita facile usurpari ab Hieronymo potuit vel retineri ex antiqua versione Latinis litteris, *pselia*, ut ab Antiquario, qui exoticæ vocis sensum non sit assecutus, in istud notissimum ac fere simile mutari *lilia*. Chaldæo autem archetypo deficiente, neque istud certo potest constitui.

^b Palatin. ms., *hac illam pulchritudine ampliavit.* Tum alter Regina, *ut in corporali decore, pro incomparabili.* Denique omnes *ascopam*, pro *ascoperam*: et pro *palathas*, quæ sunt caricarum aut ficuum massæ, pari consensu *lapates* legunt, quod metatheseos in pronuntiando vitium videtur.

^c In Palat. us., *transiit portas*, absque per.

^d Palatinus ms., *numquam nocui virum, qui, etc.*

orabo Deum, et dicet mihi quando eis reddat peccatum suum, et veniens nuntiabo tibi, ita ut ego adducam te per mediam Jerusalem, et habebis omnem populum Israel, sicut oves, quibus non est pastor, et non latrabit vel unus canis contra te: quoniam hæc mihi dicta sunt per providentiam Dei. Et quoniam iratus est illis Deus, hæc ipsa missa sum nuntiare tibi.

Placuerunt autem omnia verba hæc coram Holoferne et coram pueris ejus, et mirabantur sapientiam ejus, et dicebant alter ad alterum: Non est talis mulier super terram in aspectu, in pulchritudine, et in sensu verborum. Et dixit ad illam Holofernes: Benefecit Deus, qui misit te ante populum, ut des illum tu in manibus nostris: et quoniam bona est promissio tua, si fecerit mihi hoc Deus, et tu in domo Nabuchodonosor magna eris, et nomen tuum nominabitur in universa terra.

[Cap. XII.] Tunc jussit eam introire ubi repositi erant thesauri ejus, et jussit illic manere eam, et constituit quid daretur illi de convivio suo. Cui respondit Judith, et dixit: Nunc non potero manducare ex his quæ mihi præcipis tribui, ne veniat super me offensio: ex his autem, quæ mihi detuli, manducabo. Cui Holofernes ait: Si defecerint tibi ista, quæ tecum detulisti, quid faciemus tibi? Et dixit Judith: Vivit anima tua, domine meus, quoniam non expendet omnia hæc ancilla tua, donec faciat Deus in manu mea hæc quæ cogitavi.

Et induxerunt illam servi ejus in tabernaculum, quod præceperat. Et petiit dum introiret, ut daretur ei copia nocte et ante lucem egrediendi foras ad orationem, et deprecandi Dominum. Et præcepit cubicularis suis, ut sicut placeret illi, exiret et introiret ad adorandum Deum suum, per triduum: et exibat noctibus in vallem Bethulæ, et baptizabat se in fonte aquæ. Et ut ascendebat, orabat Dominum Deum Israel, ut dirigeret viam ejus ad liberationem populi sui. Et introiens, munda manebat in tabernaculo, usque dum acciperet escam suam in vespere.

Et factum est, in quarto die Holofernes fecit eam servis suis, et dixit ad Vagao eunuuchum suum: Vade, et suade Hebræam illam, ut sponte consentiat habitare mecum. Fœdum est enim apud Assyrios, si femina irridcat virum, agendo ut immunis ab eo transeat.

Tunc introivit Vagao^b ad Judith, et dixit: Non vereatur bona puella introire ad dominum meum, et honorificetur ante faciem ejus, ut manducet cum eo, et bibat vinum in jucunditate. Cui Judith respondit: Quæ ego sum, ut contradicam domino meo? Omne quod erit ante oculos ejus bonum et optimum, faciam. Quidquid autem illi placuerit, hoc mihi erit optimum omnibus diebus vite meæ.

Et surrexit, et ornavit se vestimento suo, et ingressa stetit ante faciem ejus. Cor autem Holofer-

nis concussum est: erat enim ardens in concupiscentia ejus. Et dixit ad eam Holofernes: Bibe nunc, et accumbe in jucunditate, quoniam invenisti gratiam coram me. Et dixit Judith: Bibam, domine, quoniam magnificata est anima mea hodie præ omnibus diebus meis. Et accepit, et manducavit, et bibit coram ipso, ea quæ paraverat illi ancilla ejus. Et jucundus factus est Holofernes ad eam, bibitque vinum multum nimis, quantum nunquam biberat in vita sua.

[Cap. XIII.] Ut autem sero factum est, festinaverunt servi illius ad hospitia sua, et conclusit Vagao ostia cubiculi, et abiit. Erant autem omnes fatigati a vino: eratque Judith sola in cubiculo. Porro Holofernes jacebat in lecto, nimia ebrietate sopitus. Dixitque Judith puellæ suæ ut staret foris ante cubiculum, et observaret.

Stetitque Judith ante lectum, orans cum lacrymis, et labiorum motu in silentio, dicens: Confirma me, Domine Deus Israel, et respice in hac hora ad opera manuum mearum, ut, sicut promisisti, Jerusalem civitatem tuam erigas: et hoc, quod credens per te posse fieri, cogitavi, perficiam. Et cum hæc dixisset, accessit ad columnam, quæ erat ad caput lectuli ejus, et pugionem ejus, qui in ea ligatus pendebat, exsolvit. Cumque evaginasset illum, apprehendit eam capitis ejus, et ait: Confirma me, Domine Deus in hac hora. Et percussit bis in cervicem ejus, et abscidit caput ejus, et abstulit conopeum ejus a columnis, et evolvit corpus ejus truncum. Et post pusillum exivit, et tradidit caput Holofernis ancillæ suæ, et jussit ut mitteret illud in peram suam.

Et exierunt duæ, secundum consuetudinem suam, quasi ad orationem, et transierunt castra, et gyrantes vallem, venerunt ad portam civitatis. Et dixit Judith a longe custodibus murorum: Aperite portas, quoniam nobiscum est Deus, qui fecit virtutem in Israel.

Et factum est, cum audissent viri vocem ejus, vocaverunt presbyteros civitatis. Et concurrerunt ad eam omnes, a minimo usque ad maximum: quoniam sperabant [Al. sperarant] eam jam non esse venturam. Et accendentes luminaria, congyrauerunt circa eam universi: illa autem ascendens in eminentiorem locum, jussit fieri silentium. Cumque omnes tacuissent, dixit Judith: Laudate Dominum Deum nostrum, qui non deseruit sperantes in se: et in me ancilla sua adimplevit misericordiam suam, quam promisit domui Israel: et interfecit in manu mea hostem populi sui hac nocte. Et proferens de pera caput Holofernis, ostendit illis, dicens: Ecce caput Holofernis, principis militiæ Assyriorum, et ecce conopeum illius, in quo recumbebat in ebrietate sua, ubi per manum femine percussit illum Dominus Deus noster. Vivit autem ipse Dominus, quo-

^a Bursium idem ms., et introduxerunt illam, etc.

^b Rectius idque constanter nostri mss. Vagao vocant.

^c Plus habet Regiæ ms., ut cogitavi, etc.

^d Palatin. ms., fecit salutem magnam in Israel.

niam custodivit me angelus ejus, et hinc eantem, et ibi commorantem, et inde huc revertentem, et non permisit me Dominus ancillam suam coinquinari, sed sine pollutione peccati revocavit me vobis gaudentem in victoria sua, in evasione mea, et in liberatione vestra. ^a Confitemini illi omnes, quoniam bonus, quoniam in sæculum misericordia ejus.

Universi autem adorantes Dominum, dixerunt ad eam: Benedixit te Dominus in virtute sua, quia per te ad nihilum redegit inimicos nostros. Porro Ozias, princeps populi Israel, dixit ad eam: Benedicta es tu filia a Domino Deo excelso, præ omnibus mulieribus super terram. Benedictus Dominus, qui creavit cælum et terram, qui te direxit in vulnera capitis principis inimicorum nostrorum: quia hodie nomen tuum ita magnificavit, ut non recedat laus tua de ore hominum, qui memores fuerint virtutis Domini in æternum, pro quibus non pepercisti animæ tuæ, propter angustias et tribulationem generis tui, sed subvenisti ruinæ ante conspectum Dei nostri. Et dixit omnis populus: Fiat, fiat.

Porro Achior vocatus venit, et dixit ei Judith: Deus Israel, cui tu testimonium dedisti quod ulciscatur se de inimicis suis, ipse caput omnium incredulorum incidit hac nocte in manu mea. Et ut probes quia ita est, ecce caput Holofernis, qui in contemptu superbiæ suæ Deum Israel contempsit, et tibi interitum minabatur, dicens: Cum captus fuerit populus Israel, gladio perforari præcipiam latera tua. Videns autem Achior caput Holofernis, angustiatas præ pavore, cecidit in faciem suam super terram, et æstuavit anima ejus; postea vero quam, resumpto spiritu, recreatus est, procidit ad pedes ejus, et adoravit eam, et dixit: Benedicta tu a Deo tuo in omni tabernaculo Jacob, quoniam in omni gente, quæ audierit nomen tuum, magnificabitur super te Deus Israel.

[Cap. XIV.] Dixit autem Judith ad omnem populum: Audite me, fratres, suspendite caput hoc super muros nostros: et erit, cum exierit sol accipiat unusquisque arma sua, et exite cum impetu, non ut descendatis deorsum, sed quasi impetum facientes. Tunc exploratores necesse erit ut fugiant ad principem suum ^b excitandum ad pugnam. Cumque duces eorum cucurrerint ad tabernaculum Holofernis, et invenerint eum truncum in suo sanguine voluntatum, decidet super eos timor. [Al. tremor.] Cumque cognoveritis fugere eos, ite post illos securi, quoniam Dominus conteret eos sub pedibus vestris.

Tunc Achior videns virtutem, quam fecit Deus

^a In eodem ms., *Confiteamur illi omnes, etc.*

^b Duo mss., *ad excitandum eum ad pugnam.*

^c Interserit Palatin. ms. hic nomen *Dei.*

^d Illic vero nomen *regis* idem ms. tacet.

^e Palatin. ms., *in media castra eorum.*

^f Alter Græcus habet, *sed effusi unanimiter, ἀλλὰ ἰκχυθέντες ὀμοθυμαδόν*: quamobrem Hieronymum, qui vertit, *sed inclinato capite*, non ex Chaldæo textu, sed ex Græco perquam simili verbo putavit Grotius legisse, *ἐκχέοντες*. Ego ut ejus conjecturam

A Israel [Al. in Israel], relicto gentilitatis ritu, credit Deo, et circumcidit carnem præputii sui, et appositus est ad populum ^c Israel, et omnis successio generis ejus usque in hodiernum diem.

Mox autem ut ortus est dies, suspenderunt super muros caput Holofernis, accepitque unusquisque vir arma sua, et egressi sunt cum grandi strepitu et ululatu. Quod videntes exploratores, ad tabernaculum Holofernis cucurrerunt. Porro hi qui in tabernaculo erant, venientes, et ante ingressum cubiculi perstreptantes, excitandi gratia, inquietudinem arte moliebantur, ut non ab excitantibus, sed a sonantibus Holofernes evigilaret. Nullus enim audebat cubiculum virtutis Assyriorum pulsando aut intrando aperire. Sed cum venissent ejus duces ac tribuni, et universi majores exercitus ^d regis Assyriorum, dixerunt cubiculariis: Intrate, et excitate illum, quoniam egressi mures de cavernis suis, ausi sunt provocare nos ad prælium.

Tunc ingressus Vagao cubiculum ejus, stetit ante cortinam, et plausum fecit manibus suis: suspicabatur enim illum cum Judith dormire. Sed cum nullum motum jacentis sensu aurium caperet, accessit proximans ad cortinam, et elevans eam, vidensque cadaver absque capite Holofernis in suo sanguine tabefactum jacere super terram, exclamavit voce magna cum fleu, et scidit vestimenta sua. Et ingressus tabernaculum Judith, non invenit eam, et exsiliit foras ad populum, et dixit: Una mulier Hebræa fecit confusionem in domo regis Nabuchodonosor: ecce enim Holofernes jacet in terra, et caput ejus non est in illo.

Quod cum audissent principes virtutis Assyriorum, sciderunt omnes vestimenta sua, et intolerabilis timor et tremor cecidit super eos, et turbati sunt animi eorum valde. Et factus est clamor incomparabilis in ^e medio castrorum eorum.

[Cap. XV.] Cumque omnis exercitus decollatum Holofernem audisset, fugit mens et consilium ab eis, et solo tremore et metu agitati, fugæ præsidium sumunt: ita ut nullus loqueretur cum proximo suo, sed ^f inclinato capite, relictis omnibus, evadere festinabant Hebræos, quos armatos super se venire ^g audiebant, fugientes per vias camporum et semitas ^D collium.

Videntes itaque filii Israel fugientes, secuti sunt illos. Descenderuntque clangentes tubis, et ululantes post ipsos. Et quoniam Assyrii non adunati, in fugam ibant præcipites: filii autem Israel uno ag-

admittam, non tamen Hieronymum credam Græcæ lectionis deceptum similitudine, cum Græcum exemplar in hac adornanda versione omnino non attigerit, sed vetustiorē fortasse Latin. interpretem, ita ut Grotio libet, legere potuisse autumo: cuius interpretationem absque ullo Chaldaicæ veritatis et recti sensus dispendio Hieron. retinuerit.

^g Regiæ ms., *armatos venire super se videbant, fugientes, etc.*

mine persequentes, debilitabant omnes, quos invenire potuissent.

Misit itaque Ozias nuntios per omnes civitates et regiones Israel. Omnis itaque regio, ^a omnisque urbs, electam juventutem armatam misit post eos, et persecuti sunt eos in ore gladii quousque venirent ad extremitatem finium suorum. Reliqui autem qui erant in Bethulia, ingressi sunt castra Assyriorum, et prædam, quam fugientes Assyrii reliquerant, abstulerunt, et ^b onustati sunt valde. Hi vero, qui victores reversi sunt ad Bethuliam, omnia quæ erant illorum, attulerunt secum, ita ut non esset numerus in pecoribus, et jumentis, et universis mobilibus eorum, ut a minimo usque ad maximum omnes divites ferebant de prædationibus eorum.

Joacim autem, summus pontifex, de Jerusalem venit in Bethuliam cum universis presbyteris suis, ut videret Judith. Quæ cum exisset ad illum, benedixit eam omnes una voce, dicentes: Tu gloria Jerusalem, tu lætitia Israel, tu honorificentia populi nostri: quia fecisti viriliter, et ^c confortatum est cor tuum, eo quod castitatem amaveris, et post virum tuum, alterum nescieris: ideo et manus Domini confortavit te, et ^d ideo eris benedicta in æternum. Et dixit omnis populus: Fiat, fiat.

Per dies autem triginta, vix collecta sunt spolia Assyriorum a populo Israel. Porro autem universa, quæ Holofernis peculiaria fuisse probata sunt, dederunt Judith in auro, et argento, et vestibus, et gemmis, et omni supellectili, et tradita sunt omnia illi a populo. Et omnes populi gaudebant cum mulieribus, et virginibus, et juvenibus, in organis, et citharis.

Tunc cantavit canticum hoc Domino Judith, dicens: [Cap. XVI.] Incipite Domino in tympanis, cantate Domino in cymbalis, modulamini illi psalmum novum, exalate et invocate nomen ejus.

Dominus conterens bella, Dominus nomen est illi.

Qui posuit castra sua in medio populi sui, ut eriperet nos de manu omnium inimicorum nostrorum.

Venit Assur ex montibus ab aquilone in multitudine fortitudinis suæ: cujus multitudo obturavit torrentes, et equi eorum cooperuerunt valles.

Dixit se incensurum fines meos, et juvenes meos occisurum gladio, infantes meos dare in prædam, et virgines in captivitatem.

Dominus autem omnipotens nocuit eum, et tradidit eum in manus [Al. manibus] feminæ, et condidit eum.

^a Codex Palatinus, omnesque urbes selectam juventutem, etc.

^b Idem ms., honestati sunt, pro onustati: tum paulo post, abstulerunt secum, pro attulerunt, etc.; denique infra, a minimo usque ad magnum, pro ad maximum.

^c Reginæ ms., confirmatum est cor tuum, etc.

^d Palatinus ms., et a Deo eris benedicta, etc.

^e Pari consensu nostri mss., imposuerunt se, pro opposuerunt, etc.

^f Fortasse quædammodum habet et Græcus, sic ἕως, scripsit quoque S. Pater in exaltationem, pro exultationem.

Non enim cecidit potens eorum a juvenibus, nec filii Titan percusserunt eum, nec excelsi gigantes ^a opposuerunt se illi, sed Judith filia Merari in specie faciei suæ dissolvit eum.

Exiit enim se vestimento viduitatis, et induit se vestimento lætitiæ in ^f exultatione filiorum Israel:

Unxit faciem suam unguento, et colligavit cincinnos suos mitra, ^g accepit stolam novam ad decipiendum illum.

Sandalia ejus rapuerunt oculos ejus, pulchritudo ejus captivam fecit animam ejus, amputavit pugione cervicem ejus.

Horruerunt Persæ constantiam ejus, et Medi audaciam ejus.

Tunc ululaverunt castra Assyriorum, quando apparuerunt humiles mei, arescentes in siti.

Filii puellarum compunxerunt eos, et sicut pueros fugientes occiderunt eos: perierunt in prælio a facie Domini ^h Dei mei.

Hymnum cantemus Domino, hymnum novum cantemus Deo nostro.

Adonai, Domine magnus es tu, et præclarus in virtute ⁱ tua, et quem superare nemo potest.

Tibi serviet [Al. serviat] omnis creatura tua: quia dixisti, et facta sunt: misisti spiritum tuum, et creata sunt, et non est qui resistat voci tuæ.

Montes a fundamentis movebuntur cum aquis: petrae, sicut cera, liquescent ante faciem tuam.

Qui autem timent te, magni erunt apud te per omnia.

Væ genti insurgenti super genus meum: Dominus enim omnipotens vindicabit in eis, in die judicii visitabit illos.

Dabit enim [Al. tac. enim] ignem, et vermes in carnes eorum, ut urantur, et sentiant usque in sempiternum.

Et factum est post hæc, omnis populus post victoriam venit in Jerusalem adorare Dominum: et mox ut purificati sunt, obtulerunt omnes holocausta, et vota, et repromissiones suas. Porro Judith, universa vasa ^j bellica Holofernis, quæ dedit illi populus, et conopeum, quod ipsa sustulerat de cubili ipsius, obtulit in anathema oblivionis. Erat autem populus jucundus secundum faciem sanctorum, et per tres menses gaudium hujus victoriæ celebratum est cum Judith.

Post dies autem illos unusquisque rediit in ^k domum suam, et Judith magna facta est in Bethulia, et

^g Comma istud, accepit stolam novam, nostri omnes mss. nesciunt.

^h Non addit Palatin. ms. hic nomen Dei.

ⁱ Pronomen tua hic et subsequenti statim versu Palatin. ms. tacet.

^j Idem ms., universa bellica, absque vasa: et paulo post, sustulerat in anathema, pro obtulit, etc.

^k Cum Reginæ, tum Palatin. ms., unusquisque rediit in sua, et Judith, etc. Græcus habet ἕκαστος εἰς τὴν κληρονομίαν ἑαυτοῦ: unusquisque in possessionem suam, etc.

præclarior erat universæ terræ Israel. Erat etiam A Bethulia. Luxitque illam omnis populus diebus septem. In omni autem spatio vitæ ejus non fuit, qui perturbaret Israel, et post mortem ejus annis multis.

Die autem victoriæ hujus festivitatis, ab Hebræis in numero sanctorum dierum accipitur, et colitur a Judæis ex illo tempore usque in præsentem diem.

Die autem victoriæ hujus festivitatis, ab Hebræis in numero sanctorum dierum accipitur, et colitur a Judæis ex illo tempore usque in præsentem diem.

Explicit liber Judith.

VETERIS TESTAMENTI VOLUMINA DUO JOB ET PSALTERIUM

Ex Græcis exemplaribus sive ex Origenis Hexaplati editione

A S. HIERONYMO IN LATINUM CONVERSA,

Cum asteriscorum atque obelorum notis.

J. MARTIANÆI ADMONITIO IN OPUS SUBSEQUENS.

Librum Job quem olim juxta Septuaginta, additis obelis et asteriscis, in Latinum verterat Hieronymus, multis retro sæculorum spatiis jacentem in pulvere, de bibliotheca Majoris-Monasterii tandem relevatorum, ad nos mirissime cunctabundus transmisit R. P. Dominus Claudius Martin: cujus sane officiis ac benevolentia editionem novam S. Hieronymi plurimum debere profitemur. Ut vero ad nos pervenit pretiosissimum illud antiquitatis sacræ monumentum maxima statim aviditate integrum revolvimus: curiosisque oculis cuncta perlustrantes, ipsi scimus hunc esse librum comperimus, quem suo tempore tanti fecit Augustinus, ut admirabilem prædicarit interpretis Hieronymi diligentiam ac fidem. Quantum autem incuriæ et cladis volumen Jobi incesserit, priusquam apud Græcos Origenes, apud Latinos vero Hieronymus, ipsam sartum lectum effecissent, non solum ejusdem Hieronymi præfatiunculæ, sed Origenis etiam Adamantii ac quorundam aliorum antiquorum scriptorum attestantur verba. Ideo aliquod operæ pretium fuerit hujusmodi auctorum de libro Job testimonia proponisse in fronte voluminis: his namque præviis veterum Patrum documentis facilius nobis concedent æqui rerum aestimatores, manifesta exscriptorum vitia radarguere omniaque nonnulla repete, obelorum dios necnon asteriscorum signa, quæ notariorum incogitantia præternissa sunt vel perturbata in manuscripto codice. Cæterum puncta diu crassiora non nunquam supplere curavimus, ac definienda quæ sub asteriscis et obelis posita sunt: quia subtracis hisce terminis obeli vel asterisci, majori patent omnia confusioni quam si nulla apparent id genus signa. Quomodo enim lector deprehendet continentiam eorum quæ sub asteriscis notantur, nisi terminos viderit suis locis præfixos? Itaque ne casso labore egregium adeo opus a nobis ederetur, necessitate compulsus omnia puncta aliquot in locis apponere non timemus; certi aliunde eadem duo puncta eodemque consilio ab Hieronymo fuisse impressa in sua posteriori Psalmorum emendatione. Hæc in genere præmonuisse sit satis: cætera suis locis infra dicentur.

PATRUM VETERUM TESTIMONIA DE LIBRO JOB.

Ex epistola Origenis ad Africanum.

Sed et in Job, ab illo loco, Scriptum est autem illum resurrecturum cum iis quos suscitavit Dominus, ad finem usque quæcumque sequuntur desunt apud Hebræos: quamobrem nec apud Aquilam exstant; apud Septuaginta autem et Theodotionem ea sunt quæ tantumdem valent inter se. Mille quoque alia invenimus in Job in vobris exemplaribus quæ et minus et plus habent quam apud Judæos: minus quidem, cum surgens mane obtulit pro iis sacrificia secundum numerum ipsorum [vitulum unum pro peccato pro animabus eorum]. Et cum accederent angeli Dei, ut starent coram Deo, venit quoque diabolus cum illis; hoc: Circumiens terram et perambulans eam. Præter ea post hæc verba: Dominus dedit, Dominus abstulit, apud Hebræos non erat illud: Sicut Domino placuit, sic factum est. Plura sunt autem in nostris quam in Hebræis: quando dixit Job uxori ejus, ab illo loco: Quousque perseverabis [dicendo:

B Ecce, manebo adhuc parum expectans spem salutis meæ, usque ad hæc verba: ut requiescam ab ærumnis et doloribus meis, qui me nunc constringunt]. Nam hæc tantum verba mulieris [subaudi in Hebræo] scripta sunt: Die verbum contra Dominum, et morere. Rursum plurima per medium totum Jobum apud Hebræos posita reperiuntur; non item apud nos. Et sæpe quidem quatuor vel tres versus interdum et quatuordecim, et sedecim, et novemdecim. Et quid me oportet hæc enumerare? quæ multo labore collegimus, ne nos lateret discrimen Judaicorum nostrorumque exemplarium.

Ex Hesychio apud Usserium Armachanum epist. ad Ludovic. Capellum.

Hesychius vel quicumque ineditarum in Libros sacros Hypothesium auctor fuit, distinctione adhibita, librum Job sine asteriscis quidem 1600 στίχους habuisse notat; cum asteriscis vero 2200.